

Pripovedne prvine v Slomškovem delu *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*¹

Blanka Bošnjak

Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru, Slovenija, blanka.bosnjak@um.si

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.ff.12.2022.3>

ISBN: 978-961-286-669-3

Obsežno ustvarjanje Antona Martina Slomška (1800–1862), največkrat nabožnih in poučnih tekstov, obsega med drugim pripovedna, pridižna in pesniška besedila, v *Novicah* in *Drobtinicah* tudi publicistična, med pomembna strokovno-izobraževalna dela pa sodi priročnik za nedeljske šole *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*. Slomškovo pedagoško delo oz. priročnik lahko med drugim obravnavamo tudi kot izhodišče za poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika prav tako pri sodobnem pouku, saj daje dobro osnovo za usvajanje slovenščine na primeru besedila starejše slovenske književnosti.

Ključne besede: Anton Martin Slomšek, priročnik *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*, nedeljske šole, slovenščina kot drugi in tuji jezik.

The extensive creation by Anton Martin Slomšek (1800–1862) includes mostly devotional and instructive texts, including narrative, sermon and poetic texts; *Novice* and *Drobtinice* include non-fiction, as well, but one of the most important vocational-educational works for schools is undoubtedly *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* (*Blaže and Nežica in Sunday School*). Slomšek's pedagogical work or the forenamed handbook can also be considered as a starting point for teaching Slovene as a second and foreign language as an example of contemporary teaching, since it provides a good basis for acquiring Slovene in the text of older Slovene literature.

Keywords: Anton Martin Slomšek, handbook *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* (*Blaže and Nežica in Sunday School*), Sunday Schools, Slovene as a second and foreign language.

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*, vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

1 Uvod

Slomškovo obsežno ustvarjanje od najrazličnejših nabožnih besedil, številnih pridig, pripovednega in pesniškega ustvarjanja, v *Novicah* in *Drobtinica*h publicističnih tekstov, je segalo tudi na področje pedagogike s strokovno-izobraževalnimi priročniki, kot je med drugim obravnavano delo *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*. Sprejem Slomška in njegovih prizadevanj v okviru šolstva in pedagogike je precej različen. Nekateri ga primerjajo s pomembnimi evropskimi pedagogi, kot sta bila Pestalozzi² ali Komensky,³ in poudarjajo pomen njegovega pedagoškega delovanja, po drugi strani pa je bil v pretekli, še posebej povojni pedagogiki, precej spregledan in potisnjen v ozadje (Šuštar 1999: 7). Izobrazbo oz. šolanje je Slomšek izpostavljal kot poglavitni dejavnik za uspešno življenje. Od učiteljev, katehetov, duhovnikov je pričakoval aktiven odnos do pedagoškega dela, prepričan je bil, da morajo šolske vsebine obravnavati teme, ki so uporabne in izhajajo iz vsakdanjega življenja. Svojih pedagoških prepričanj ni samo teoretično opisoval, aktivno jih je tudi izvajal vse od začetka svojega vzgojno-izobraževalnega dela, saj lahko le izobraženi duhovniki in učitelji svoje znanje uspešno prenašajo v svoje župnije. Iz vneme za slovenščino je že med študijem teologije poučeval bogoslovce v slovenščini, kot spiritual v celovškem semenišču pa jih je navajal k prevajanju v slovenščino in jih pridobil za sodelovanje.⁴ O ljubezni do maternega jezika je govoril tudi v pridigah in

² Johann Heinrich Pestalozzi (1746–1827), švicarski pedagog in reformator izobraževalnega sistema, ustanovil je mnogo izobraževalnih ustanov v nemško in francosko govorečih predelih Švice in bil avtor številnih izobraževalnih del; njemu gre zasluga, da so v Švici nepismenost do leta 1830 praktično odpravili (Dollinger 2012: 7–9).

³ Jan Amos Komensky (1592–1670), češki učitelj, pedagog, pisatelj, filozof in teolog. Velja za utemeljitelja moderne pedagogike in glavnega protagonista šolskih in vzgojnih reform, ki so bile uperjene proti zastareli sholastični pedagogiki (Lesjak Čvan 2017: 5–6).

⁴ Učbeniki in priročniki, ki jih je Slomšek uporabljal pri pouku, so bili (Kramberger 1992: 11): »[S]lovnica Frana Metelka (*Lehrgebäude der Slowenischen Sprache*, Laibach 1825), slovnica Antona Murka (*Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre*, Grätz 1832), Murkov Slovensko-nemški in nemško-slovenski slovar (v Gradci 1833), ljudsko-šolska berila Matije Ravnikarja (*Male povesti za šole na kmetih*, Ljubljana 1816) in Jurija Aliča (*Kratke peripovedanje za slovenske šole*, 1831). Ob njih je Slomšek usmerjal tečajnike k praktičnemu prevajanju krajših nemških spisov in sestavkov (Christof Schmid, 200 *lehrreiche Erzählungen*; svetniške legende) in jih usposabljal za slovensko pridiganje. Nadarjene tečajnike je spodbujal k zlaganju mladinskih, šolskih in družabnih pesmi za nedeljske šole. Poseben pečat je dalo slovenskim tečajem vsakoletno javno izpraševanje ali izpiti ob prisotnosti znanih literarnih osebnosti (M. Čop, M. Ahacel, U. Jarnik, M. Majar ...).«

jo širil v svojih knjižnih izdajah, zato si je med drugim prizadeval tudi za slovensko šolo na podeželju (Šuligoj 1999: 107–110, Brumen 1995: 324, Kramberger 1992: 9–11).

2 Anton Martin Slomšek in pedagoško delo

Kot osnovni pogoj za vzpostavitev prenosa znanja na slovenskem etničnem ozemlju je Slomšek poudarjal pomen slovenskega jezika in tudi literarnih kot strokovnih besedil za poučevanje ter opismenjevanje v slovenskem jeziku. Tovrstno izobraževanje na Kranjskem in tudi širše, ki je potekalo ob nedeljah in praznikih večinoma po župniščih, je bilo nekakšno nadomestilo za uradne redne nemške šole, kjer so poleg verouka v glavnem učili branja, pisanja in računanja. Leta 1808 je bilo v lavantinski škofiji le 45 rednih in 23 nedeljskih šol, leta 1846 pa 155 rednih in 109 nedeljskih šol – te so tudi še v predmarčni dobi izboljševale znanje slovenskega jezika, širile osnovno pismenost in vsestransko izobraževale (Pavlič 1999: 278). V tem kontekstu je Slomškovo najpomembnejše pedagoško delo *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*, ki ga je napisal v času svojega delovanja v Vuzenici in je prvič izšlo v drugi polovici leta 1842 v Gradcu (z naklado 4000 izvodov v bohoričici). Do marca leta 1848 je izšla druga izdaja z 2000 izvodi v gajici, natisnjenih pri Blazniku v Ljubljani, tretjič pa leta 1857 v Celovcu (Brumen 1995: 324, Kramberger 1992: 14) – z zapisom na (neoštevilčeni) naslovni strani: »Blaže in Nežica v nedeljski šoli« s podnaslovom: »Učitelom in učencem za pokušno spisal Anton Martin Slomšek, nekdanji Voseniški fajmošter« (Slomšek 1995).

Prva izdaja pri Andreju Leykamu v Gradcu 1842, druga pri Jožefu Blasniku v Ljubljani 1848 v gajici, tretja pa pri Janezu Leonu v Celovcu 1857. Po nemških vzorih (Mih. Joh. Sailer, Jais Chr. Schmid – Tübinger katolische Schule) je z izostrenim pedagoškim čutom in dovršeno metodo podal učno snov in vse, kar je potrebno za praktično življenje. Knjiga ni le dober metodičen učbenik, marveč »enciklopedija za slovenskega kmeta in šolsko mladino«. Med ljudstvom je veljala za »zlato knjižico« (Kramberger 1992: 14).⁵

To Slomškovo pedagoško delo je bilo bolj namenjeno učiteljem, učencem in učenkam pa predvsem v višjih oddelkih slovenskih začetnih šol, in vsem, ki so ga potrebovali za temeljno izobraževanje. Učitelji so z njim

⁵ Podano natančneje glede izdaj, kot so izhajale, in pomen tega dela.

dobili domači priročnik metodike z ustrežno učno snovjo, mladi in učeči se odrasli in odrasle na začetni stopnji izobraževanja pa potreben učbenik, ki je že tedaj imel pomembno vlogo strokovnega in poljudnoznanstvenega besedila v slovenščini in posredno tudi pri poučevanju slovenščine na takratnem slovenskem etničnem ozemlju s sicer nemškim uradnim jezikom. Čeprav delo *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* uradno ni bilo potrjeno kot šolska knjiga, ki bi jo smeli uporabljati v redni šoli (niti kot pomožna knjiga v ponavljalnicah), je bilo prodano v več kot 6000 izvodih, saj so knjigo kljub temu po vsej verjetnosti uporabljali predvsem v ponavljalnicah, kupovali so jo tudi kot darila pridnim učencem in učenkam, saj je veljala za domače berilo in učni priročnik. »Knjiga »Blaže in Nežica« je torej našim prednikom verjetno bolj služila pri lastnem izobraževanju v domači hiši kakor pa pri rednem šolskem pouku« (Brumen 1995: 328).

Ob tem je treba imeti v mislih, da je bila Slovincem in Slovenkam na tem območju sicer slovenščina materni jezik, uradni in učni jezik v šoli pa nemščina. Cesarica Marija Terezija je namreč leta 1770 proglasila šolstvo za »politicum«, kar je pomenilo, da je zanj dolžna skrbeti država; tako je leta 1774 izšel prvi avstrijski šolski zakon oz. obči šolski red za nemške normalne, glavne in trivialne šole po vseh nemških dednih državah, kar je dobrih 30 let kasneje, leta 1806, zamenjala malo spremenjena politična šolska ustava nemških šol v nemških dednih deželah, ki je z raznimi odloki in odločbami ostala v veljavi do leta 1869. Oba zakona sta veljala za vse uradne nemške šole, torej vse ljudske in strokovne šole. V njih so poučevali v nemškem jeziku, poleg verouka še branje, pisanje, računanje, poslovno pisanje in nekatere praktične spretnosti. Po glavni normalki na Dunaju so se ravnale vse normalke v deželnih glavnih mestih, po teh glavne šole v drugih večjih mestih, po njih pa trivialke v ostalih krajih, kar je pomenilo, da bi trivialke v vsaki kranjski vasi morale praviloma biti v zmanjšanem merilu podoba dunajske normalke (tako po učnem načrtu kot po učnih metodah, učnih knjigah in učnem jeziku). Učne knjige so bile predpisane za vse šole v državi in če so izšle v kakšni drugi izdaji, so se morale natančno uskladiti z izvirnikom. Vrsta teh nemških knjig⁶ je bila sicer prevedena tudi v slovenščino ali so bile dvojezične, saj je vlada v povsem nenemških deželah morala popuščati, vendar so bile tovrstne šole na našem ozemlju zelo slabo obiskane, vanje je bila vpisana le petina ali

⁶ Vrsto nemških šolskih knjig, ki so bile vzorčne, je napisal Johann Ignaz von Felbiger (1724–1788); v slovenščino jih je v 18. st. med drugimi prevajal Janez Nepomuk Edling (Pogorelec 2011: 51).

celo šestina otrok. Vzroki za takšno stanje na področju šolanja pri nas so bili različni, od revščine, premajhne izobrazbe in slabe plače učiteljskega kadra do odpora Slovencev do šole (Brumen 1995: 320–321). Slomšek je v *Zbranih spisih* v četrti knjigi pod *Različno blago*, ki jih je uredil Mihael Lendovšek leta 1885, v zvezi s tem problemom med drugim zapisal, da bi na Štajerskem morali starše kot tudi otroke z biričem strašiti in jih priganjati v šolo, čemur je botrovalo tudi slabo učno znanje, pridobljeno v šoli (Slomšek, Lendovšek 1885: 37):

Ako je radoveden oče evangelij u zajem dobil in ga svojemu otroku, ki je že po dve ali tri leta u šolo hodil, k domu prinesel, naj bi družini svet pasjon (terpljenje Kristusovo) bral, ali kerščanskega nauka za velikonočno izpraševanje iz katekizma povedal, je šolar jokaje odgovoril: »Tega se u šoli ne učimo«; in oče je ves nevoljen bukve otroku vzal rekoč: »Po kaj pa v šolo hodite!« in je bukve kakemu hlapcu ali rokodelcu podal, ki se je od soseda slovenščine brati naučil. Taka se je godila po Štajerskem, in ni se čuditi, da so morali stariše kakor otroke z beričem u šolo strašiti. Razun nekoliko učencev, ki so jih u više šole po mestih dali, so šole ljudem malo izdajale /.../.

3 Slomškovo pedagoško delo Blaže in Nežica v nedeljski šoli

Slomškovo obravnavano pedagoško delo *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* je razdeljeno na 52 poglavij – kot je nedelj v letu, od njih jih je 39 pretežno naravnanih na poučevanje različnih uporabnih snovi, od higijene in skrbi za zdravje, lepega vedenja, pomoči pri nezgodah in boleznih, tudi o človeškem telesu in odnosu do duše, o gospodinjstvu in obdelovanju zemlje, nebesnih pojavih, naravi, npr. o strupenih gobah in rastlinah, o praznem in pravem strahu,⁷ praznikih in primernem praznovanju, geografiji, o pisanju pomembnih listin, npr. zadolžnic, oporok, pisem in o ostalih temah, za katere je Slomšek najverjetneje predvideval, da so življenjsko pomembne. To je bila v glavnem snov šolskih lekcij ali učnih ur z začetnima dvema poglavjema; od 42-ega poglavja naprej pa je bil zasnovan pripovedni okvir zgodbe o Blažetu in Nežici, preprostih kmečkih otrocih, ki sta bila zaradi modrega ravnanja (z očetovo pomočjo sta namreč rešila življenje utapljavajočemu se otroku grajskega gospoda) nagrajena z materialno podporo za šolanje v nedeljski šoli v izmišljenem kraju Slavina na Dolenjskem. Šola, kot si jo je Slomšek v svojem delu zamislil, črpa iz strukture resničnih trivialk tistega časa, zato jo je razdelil v dva razreda.

⁷ O tem je pridigal že Janez Svetokriški.

Prvi razred obiskujejo začetniki in začetnice, ki se učijo branja, računanja in petja, ne posvečajo pa se še pisanju. Drugi razred je tisti, v katerega je umestil tudi Blažeta in Nežico. V njem so otroci, ki so že prešli skozi prvo fazo učnega procesa – ali pa so si osnovno znanje pridobili sami. V drugem razredu so se učili pisanja, računanja, nemškega jezika in drugih praktičnih nauk. Znanje predajata učitelj in kaplan, šola pa deluje pod nadzorom župnika in dekana. Z naslovnima likoma Blažetom in Nežico ustvari Slomšek stereotipni podobi ali prototipa slovenskega dečka in slovenske deklice v takratnem patriarhalnem, katoliškem in kmečkem okolju Slomškovega časa (19. stoletja), ki vzorno in zgledno stopata v učni proces oziroma pouk nedeljske šole.

Snov učbenika oz. priročnika (metodika) za nedeljsko šolo, ki je posredoval takrat osnovno znanje s področij pisanja, zgodovine, naravoslovja, računstva, fizike, zdravstva ipd. pa tudi napotke za krepitev npravnega zdravja, kar je pogoj za sožitje med ljudmi in srečno življenje, je Slomšek torej inovativno postavil v širok pripovedni okvir, s katerim je najprej predstavil poglavitna šolajoča se lika, in sicer v smislu t. i. »krištofšmidovske« povesti.⁸ Slomšek je v svojem delu želel predvsem vzgajati, pri čemer pa je poleg navajanja stvarnih splošno koristnih podatkov uporabljal tudi temeljne ubeseditvene načine pripovedi: pripovedovanje, opisovanje in posredovanje govora (Zupan Sosič 2017: 37–92): »Pripovedovanje že kot ubeseditveni način vključuje procesualnost in se s tem samoumevno povezuje s pripovedjo: če je pripovedovanje proces oblikovanja pripovedi, je torej pripoved njen rezultat, čeprav se največkrat oba kar enačita.« Na primer v obravnavanem Slomškovem pedagoškem delu (metodiku in učbeniku) se pojavi okvirna zgodba v obliki pripovedi o dveh zglednih kmečkih kočarskih otrocih v izmišljenem kraju Slavina na Dolenjskem, kot sta Blaže in Nežica, ki ju nedeljska šola usmeri v znanje in jima posledično omogoči življenjsko srečo. Pripovedno podajanje snovi v tem pedagoškem priročniku se med drugim zgleduje po pridižni strukturi eksempla z moralnim ali duhovnim naukom (Bošnjak 2012: 215–216), ob tem pa vnos otroških likov kot nosilcev dogajanja omogoča identifikacijo, saj so s tem snovna področja podana na bolj oprijemljiv in praktičen način. Pripovedovanje pa je prav tako prisotno v kratkih eksemplaričnih pripovednih drobcih, kot npr. v uvodnem odlomku

⁸ Christoph Schmid (Johann Christoph Friedrich von Schmid) (1768–1854), nemški duhovnik in popularni mladinski pisatelj, po njem se imenuje slovenska poljudna mladinska literatura 19. st. krištofšmidovska povest (Kramberger 1992: 13; Kmecl 1975 idr.).

iz poglavja z naslovom *Kako škodljiv je prazen strah*, kjer se pojavlja še dramatičnost (Slomšek 1995: 179–180):

Vse je bilo tiho; kar začne od daleč škrobotati, kakor bi v naj hujem železju koga pri-gnalo. Zdaj treši z enimi vratmi, zdaj z drugimi – kar jispo odpre in se ves bel na mizo vsede, iz miznice krušnico vzeme, in si kruha vreže. Lop! ga župan mahne, zgrabi in hitro zveže, hišo zaklene, ter gre v sosesko domačih klicat. Kdo pa je bil! Hlapec se je z domačo hčerjaj soznani, jo je hotel vzeti in je s tim očeta strašil. »Zdaj vem, pravi Klinc, zakaj si mi obetal, da boš duha pregnal, ako te za zeta vzamem. Na mestu hčere so mu belo suktnjo dali.« Ni hujšega, pravijo gospod kaplan na to, kakor človeški strah, ki si ga človek sam dela; bolezen in tudi smert mu prinese.

Temu pripovednemu zgledu sledijo v šestih točkah naštete in tudi na pripo-veden način, z zgledi, ki jih uvajajo, npr. (prav tam: 181): »Zopet pripovedu-jejo /.../«, razložene poglavitne situacije, v katerih se lahko pojavi resnični strah, npr. škodljivo je majhne otroke strašiti z »bavbavom«, če niso tiho, ali jih same puščati ponoči doma, kar lahko povzroči tudi njihovo smrt; nevarno je večje otroke za Miklavža strašiti s »parkeljni« ipd.

Drugi ubeseditveni način v teoriji pripovedi je opisovanje, pri čemer so opisi »pri branju zelo pomembni ne samo zaradi učinka realnosti, ampak tudi zaradi sugestivnosti pripovedi« (Zupan Sosič 2017: 77), tretji način pa je posredovanje govora, njegove vrste pa dialog, monolog, doživljeni govor (Zupan Sosič 2017: 79–93), vendar je »zaradi magmatske strukture pripovedi večkrat težko natančno ločiti pripoved od opisa ali govora« (Zu-pan Sosič 2017: 70), kar se kaže v podanem odlomku o strahu. Uporaba ubeseditvenih načinov, ki se pojavljajo v tem sicer strokovnem pedagoškem Slomškovem delu in priručniku, kaže med drugim tudi na izrazito zvrstno hibridnost tega dela.⁹

Osnovna tendenca v obravnavanem pedagoškem delu (metodik in učbeniku) – poučevanje, se v knjigi kaže na dveh strukturalnih ravneh: po eni strani je pouk prisoten v širšem smislu, saj je knjiga kot vzgojno-učni priručnik (metodik) namenjena učiteljem, podajanju znanja in širjenju informacij. Po drugi strani pa se pouk kaže tudi v ožjem smislu kot uč-beniška snov (učbenik), ki jo Slomšek delno pripovedno, večinoma pa stvarno obdela. Pouk, ki mu glavna lika prisostvujeta, je isti pouk, ki ga

⁹ »Hibridnost je koncept, ki ga je Bahtin iz naravoslovja in jezikoslovja prenesel v literar-no poetiko in teorijo kulture /.../. To so primeri hibridnih zvrsti, v katerih se singularnost literature interdiskurzivno križa z govoricami mišljenja (filozofijo, teorijo, znanostjo) in z zvrstmi neliterarnega pisanja, ki poskušajo zajeti fluidnost izkustva življenjskega sveta.« (Juvan 2017: 13)

Slomšek ponudi tudi bralcu. Funkcijo likov Blažeta in Nežice lahko zato razumemo tudi na dva načina. Po eni strani nastopata v vlogi literarnih likov, hkrati pa delujeta kot vzorčna primera in posledica izobraževalnega procesa, ki je v delu opisano, saj se elementi pouka kažejo tudi v načinu, kako Slomšek snov podaja. Pri tem uporablja »zglede, opomine in svara, zapovedi in prepovedi, grajo in pohvalo, kazni in nagrade« (Pavlič 1999: 15), s katerimi pokaže, kakšne posledice prinese neubogljivost, in da je možnost obiskovanja pouka izjemna vrednota, čeprav so na prvem mestu še zmeraj kmečka in gospodinjska opravila čez teden doma – vse pa je podano s stereotipnim patriarhalnim pogledom na zgledno življenje, npr. opisana so tipična opravila posebej za dekleta in fante, naveden je tudi kodeks njihovega obnašanja v različnih situacijah oz. stereotipnih spolnih vlogah, ki so bile drugačne za fante kot pa dekleta.

Slomškovo pedagoško delo *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* lahko (poleg navedenega) v sedanjem času obravnavamo tudi kot gradivo za poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika pri sodobnem pouku slovenščine za tujce in tujke, vendar na nadaljevalni ali celo izpopolnjevalni stopnji, saj daje dobro izhodišče učenju slovenščine na primeru besedila iz starejše slovenske književnosti. Usvajanje prvega jezika je zlasti za otroka poglavitno sredstvo socializacije, saj skozenj usvaja kulturne, moralne, verske in druge vrednote v sodobni družbi, s tem pa pridobi socialno identiteto. V primeru učenja drugega jezika, če gre za odraslega se učečega ali odraslo se učečo, pa je socialna identiteta že določena (Pirih Svetina 2005: 11), zato lahko obravnava predlaganega Slomškovega dela kot gradiva za poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika deloma poteka po problemsko-ustvarjalni metodi oz. načelu z obvezno ustrezno interpretacijo. Obravnavano Slomškovo delo pa lahko omogoča v okviru tovrstnega poučevanja tudi izpostavitve in pridobivanje različnih kulturnih kompetenc (Krakar Vogel 2011: 274–275): *znotrajpredmetne aktualizacije* (npr. medbesedilna ali medsystemska, povezovanje in primerjanje dogajanja v istem ali različnih časovnih obdobjih na slovenskem etničnem ozemlju, opazovanje in trud za razumevanje arhaizmov slovenskega jezika 19. stoletja ter časovno odmaknjene vsebine (zanimive predvsem s kulturnozgodovinske perspektive), tvorjenje metabesedil z diskurzivnim navezovanjem na pretekle kulturne pojave pri nas), zatem *medpredmetne aktualizacije* (med različnimi področji, npr. računstvo, geografija, gospodinjstvo) ter *nadpredmetne aktualizacije*, na primer oblikovanje vrednostnega sistema, identitete s sprejemanjem vrednot drugega (npr. iz preteklega časovnega konteksta na slovenskem etničnem ozemlju, tudi v okviru katoliške ideologije), zatem

pozitiven odnos do izražanja in zanimanja za različne diskurze z različnih časovnih in kulturnih perspektiv.

4 Sklep

Pedagoško delo (oz. priročnik, metodik in učbenik) *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* predstavlja danes predvsem zanimivo knjižno rariteto in ima tudi pomen v smislu razumevanja kulturnozgodovinskega konteksta pred letom 1848 na osrednjem slovenskem etničnem ozemlju. Kljub temu, da so Slomškove pedagoške ideje sicer v skladu s hierarhičnim, antropocentričnim, patriarhalnim in katoliškim moralnim vrednostnim sistemom, na primer: poudarjal je pomen poglobljenega in spoštljivega odnosa do boga, žene do moža (izraziti sta stereotipni spolni vlogi ženske in moškega), učenca, učenke do učitelja ipd., vendar tudi do samega sebe, vseh ljudi in do celotne narave (seveda v določenih okvirih), so lahko nekatera besedila ali odlomki iz te knjige dobrodošla dopolnitev poučevanja slovenščine kot drugega in tujega jezika pri sodobnem pouku slovenščine za tujce, saj lahko daje zlasti na višji stopnji poučevanja dobro izhodišče usvajanja slovenščine na primeru besedila starejše slovenske književnosti, posebej še v primerjavi s sodobnim slovenskim jezikovnim kodom sodobnega strokovnega ali pripovednega diskurza, ob tem pa tudi možnosti za pridobivanje določenih kulturnih kompetenc.

Viri in literatura

Blanka BOŠNJAK, Slomškova pridiga skozi optiko pripovednih postopkov. *Večno mladi Htini: ob 80-letnici Janka Čara*. Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Mednarodna knjižna zbirka Zora; 83). 212–218.

Vinko BRUMEN, 1995: Spremnna beseda. Anton Martin SLOMŠEK: *Blaže in Nežica v nedeljski šoli / učitelom in učencom za pokušino spisal Anton Slomšek*. Faksimile, 2. izd. [izdajo pripravila Joža Mahnič in Marijan Smolik]. Celje: Mohorjeva družba. 320–321, 324, 328.

Bernd DOLLINGER (ur.), 2012: *Klassiker der Pädagogik: Die Bildung der moderne Gesellschaft*. 3. dop. izd. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften / Springer Fachmedien.

—, 2012: *Klassiker der Pädagogik. Einleitende Anmerkungen zu einer eigentümlichen Spezies. Klassiker der Pädagogik: Die Bildung der moderne Gesellschaft*. 3. dop. izd. Ur. Bernd Dollinger. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften / Springer Fachmedien. 7–26.

Marko JESENŠEK (ur.), 2012: *Večno mladi Htinj: ob 80-letnici Janka Čara*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Mednarodna knjižna zbirka Zora; 83).

Marko JUVAN, 2017: *Hibridni žanri: študije o križancih izkustva, mišljenja in literature*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura (Zbirka Novi pristopi; 68).

Matjaž KMECL, 1975: *Od pridige do kriminalke ali O meščanskih začetkih slovenske pripovedne proze*. [Ljubljana]: Mladinska knjiga.

Boža KRAKAR VOGEL, 2011: Razvijanje kulturne zmožnosti pri pouku slovenščine. Meddisciplinarnost v slovenistiki / Interdisciplinarity in Slovene studies. Ur. Simona Kranjc. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete (Obdobja. Simpozij. = Symposium; 30). 274–275.

Franc KRAMBERGER, 1992: Anton Martin Slomšek – življenje in delo. *Časopis za zgodovino in narodopisje* (Nova vrsta 28) 63/1. 3–24.

Simona KRANJC (ur.), 2011: Meddisciplinarnost v slovenistiki / Interdisciplinarity in Slovene studies. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete (Obdobja. Simpozij. = Symposium; 30).

Frančiška LESJAK ČVAN, 2017: *Jan Amos Komensky: magistrsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Slavica PAVLIČ, 1999: *Pedagoški pogledi na Antona Martina Slomška: zbornik ob razstavi*. Ur. Branko Šuštar. Ljubljana: Slovenski šolski muzej. 13–15.

Nataša PIRIH SVETINA, 2005: *Slovenščina kot tuji jezik*. Domžale: Izolit (Zbirka Zrenja / Izolit).

Breda POGORELEC, 2011: *Zgodovina slovenskega knjižnega jezika: jezikoslovni spisi I*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Anton Martin SLOMŠEK, Mihael LENDOVŠEK (ur.), 1885: *Slomšekovo različno blago*. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-DQ7T3DSL>; pridobljeno 20. 1. 2020.

Anton Martin SLOMŠEK, 1995: *Blaže in Nežica v nedeljski šoli / učitelom in učencom za pokušino spisal Anton Slomšek*. Faksimile, 2. izd. [izdajo pripravila Joža Mahnič in Marijan Smolik]. Celje: Mohorjeva družba.

Ljubica ŠULIGOJ, 1999: Slomškovo pedagoško izročilo in naš čas. *Pedagoški pogledi na Antona Martina Slomška: zbornik ob razstavi*. Ur. Branko Šuštar. Ljubljana: Slovenski šolski muzej. 107–110.

Branko ŠUŠTAR (ur.), 1999: *Pedagoški pogledi na Antona Martina Slomška: zbornik ob razstavi*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.

– –, 1999: Ob pogledih na Slomškovo pedagoško dejavnost. *Pedagoški pogledi na Antona Martina Slomška: zbornik ob razstavi*. Ur. Branko Šuštar. Ljubljana: Slovenski šolski muzej. 7–12.

Alojzija ZUPAN SOSIČ, 2017: *Teorija pripovedi*. Maribor: Litera (Knjižna zbirka Znanstvena literatura). 40.

Summary

In 1808 there were only 45 full-time and 23 Sunday Schools in the Diocese of Lavantiner, and in 1846 there were 155 full-time and 109 Sunday Schools – which, even in the pre-March era, improved the knowledge of the Slovene language, expanded basic literacy and comprehensive education (Pavlič 191: 278). Slomšek's most important pedagogical work *Blaž in Nežica v nedeljski šoli* (*Blaže and Nežica in Sunday School*), which was written during his time spent in Vuzenica and published in 1842, was intended for teachers and all those who needed it for basic education. Teachers were provided with a home manual, handbook on methodology with the appropriate teaching material, and young and learning adults at the initial level of education a needed textbook, which already had an important role as a professional and popular science text even in teaching Slovene as a second and foreign language in the then Slovene ethnic territory. This kind of teaching in Carniola and beyond, which took place on Sundays and public holidays mostly around parishes, was a kind of substitute for mainstream schools and had a Slovene focus.

The substance of the Sunday School textbook was innovatively introduced by Slomšek into a broad narrative framework, which first introduced major trainees such as Blaže and Nežica, in the sense of the so-called "Christophsmidt" story. With the story of two cottage children, whom Sunday School directs on the path of knowledge and life happiness, Slomšek wanted to raise, above all, the basic literary means: narration, description and transmission of speech. Slomšek's pedagogical handbook *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* (*Blaže and Nežica in Sunday School*) can also be considered as a starting point for teaching Slovene as a second and foreign language as well as in contemporary teaching, since it provides a good basis for acquiring Slovene in the text of older Slovene literature. This kind of balancing of the proposed Slomšek work can be done according to the problem-creative method / principle, which adequately complements the literary-historical as well as literary-theoretical perspective and interpretation; this Slomšek's work, among other things, enables the exposure and acquisition of different cultural competences.